

ELEMENTS PER A UNA DIAGNOSI DE LA SITUACIÓ DE POBRESA ENERGÈTICA A TERRASSA

Febrer de 2014

1. Definició del concepte: què és la pobresa energètica?

No existeix una única definició respecte què compren el concepte de pobresa energètica. Tanmateix, existeix consens respecte que la pobresa energètica és “una combinació de baixos ingressos, preus de l’energia domèstica en augment i nivells deficients d’eficiència energètica en habitatges”.

Originalment, la pobresa energètica fou definida a la Gran Bretanya per Brenda Boardman a principis de la dècada de 1990 com la “incapacitat [per una llar] d’obtenir una quantitat adequada de serveis de l’energia pel 10% de la renda disponible”. Aquesta definició s’ha vinculat posteriorment, també a la Gran Bretanya, a la satisfacció d’un règim tèrmic adequat de l’habitatge (21 °C a la sala d’estar i 18 °C a la resta d’espais). Tanmateix, encara que la noció de pobresa energètica s’associa a l’ús d’energia per calefacció, altres demandes d’energia (electrodomèstics, aigua calenta, etc.) també s’han de tenir en compte. Això és rellevant en el cas que també es vulgui incloure dins del concepte la incapacitat d’una llar de mantenir l’habitatge en una temperatura adequada a l’estiu per mitjà de, per exemple, sistemes d’aire condicionat.

Així, es pot afirmar que un habitatge està en situació de pobresa energètica quan **“és incapaç de pagar una quantitat de serveis energètics suficient per a la satisfacció de les seves necessitats domèstiques i/o quan es veu obligat a destinar una part excessiva dels seus ingressos a pagar la factura energètica del seu habitatge”¹**.

Una segona definició, molt utilitzada en el nostre entorn territorial i també en el marc europeu, indica que la pobresa energètica és **“la dificultat o incapacitat de mantenir la llar amb unes condicions adequades de temperatura (18°C a l’hivern i 25°C a l’estiu) a un preu just”²**. La diferència respecte l’anterior és que limita el concepte als recursos energètics necessaris per mantenir una temperatura determinada (i no el conjunt de necessitats energètiques) i alhora deixa fora aquelles situacions en què el preu, encara que sigui just, és excessivament elevat per l’economia domèstica.

Tanmateix, també trobem una tercera definició. Aquesta ens diu que la pobresa energètica és la **incapacitat de les persones de “mantenir el seu habitatge a una temperatura adequada per un preu just i [...] (poder) fer front a les factures dels subministraments de llum, aigua o gas. [...]”³**. Aquesta tercera definició té en compte la relació entre la despesa energètica i el pressupost familiar, però també obvia altres consums que no siguin el referent a la temperatura de la llar.

En tot cas, s’assumeix que aquest és un concepte relativament nou i de naturalesa dinàmica.

---

¹ Asociación de Ciencias Ambientales.

² Aquesta definició és utilitzada per la Taula d’Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya, l’Institut Català d’Energia o el Projecte *European Fuel Poverty and Energy Efficiency*.

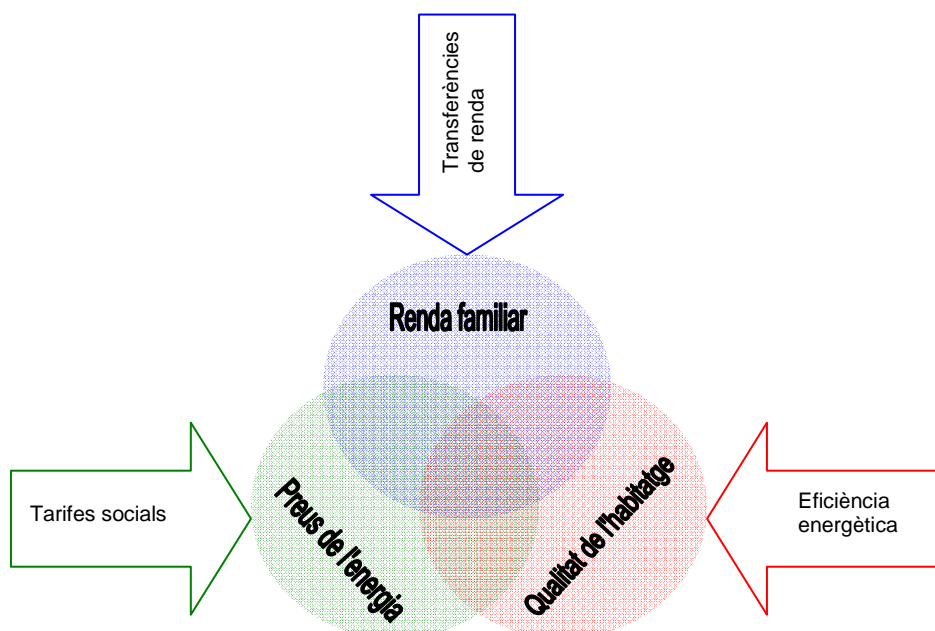
³ **Síndic de Greuges (2013): Informe sobre la pobresa energètica a Catalunya**, Síndic de Greuges de Catalunya, Barcelona, pàgina 5.

2. Factors: què causa la pobresa energètica?

Generalment, s'assumeix que la pobresa energètica es dóna com una combinació de **tres factors** definits a escala de llar: **renda familiar, preus de l'energia i eficiència energètica de l'habitatge**.

Així, si una llar viu en un habitatge poc eficient, necessitarà un determinat nivell de renda per assegurar la satisfacció de la seva demanda de serveis energètics. Aquests tres components serveixen per entendre com sorgeix el fenomen de la pobresa energètica i proporcionen punts d'entrada per a la definició de polítiques públiques encaminades a fer-hi front (veure diagrama).

Diagrama 1. Factors de la pobresa energètica

Font: Asociación de Ciencias Ambientales.

Aquesta concepció és internacionalment assumida i, per tant, hi ha consens al respecte malgrat l'existència de peculiaritats de cada estat que poden fer-hi aparèixer altres elements (l'exemple més clar és la diferent climatologia).

3. Conseqüències: què els passa a les persones en situació de pobresa energètica?

Existeix consens amb una sòlida base científica respecte les conseqüències de la pobresa energètica. Malgrat tot, i donada la difícil mesura del fenomen i la seva naturalesa dinàmica, també són elements en constant revisió. En tot cas, es destaquen les principals conseqüències:

- **Riscos i impactes en la salut.** Diversos estudis relacionen la pobresa energètica amb afeccions específiques sobre la salut física, que afecten principalment a les persones més vulnerables com els nens, la gent gran o les persones amb malalties cròniques. El fred i la humitat permanents poden comportar problemes respiratoris així com agreujar malalties o problemes de salut ja existents. També tenen efecte en el rendiment físic i intel·lectual de les persones. La salut mental també es pot veure afectada per aquestes situacions. Aquestes afectacions en la salut física i psicològica poden derivar en inestabilitat familiar i d'altres problemes relacionals amb l'entorn social proper.
- **Degradació dels edificis.** La degradació dels edificis causada pot portar a un empitjorament de les situacions de pobresa energètica. Com més es deteriori l'habitatge, més costarà mantenir la temperatura i les condicions òptimes de benestar, així que els seus habitants hauran de dedicar cada vegada més recursos econòmics a mantenir la temperatura de confort. A més, la baixa eficiència energètica dels habitatges fa incrementar el consum d'energia, incrementant també les emissions de gasos contaminants a l'atmosfera. Aquest fet té efectes sobre el medi ambient, però també sobre la salut pública, donat que l'augment dels nivells de CO₂ es relaciona amb un augment de les malalties respiratòries i cardiovasculars i dels mals de cap, i té efectes sobre la visió.
- **Endeutament.** Les persones amb pocs recursos econòmics acostumen a tenir dificultats per fer front a factures de tot tipus. Les dificultats per fer front a les factures dels subministraments energètics contribueix a augmentar l'endeutament de les famílies. Alhora, això fa que moltes famílies entrin en dinàmiques de subsistència diària que els fan més difícil sortir de la situació de precarietat.

4. Metodologies: com es pot mesurar la pobresa energètica?

Existeixen tres grans metodologies utilitzades fins al moment. Cap d'elles és considerada exhaustiva i, per tant, segueixen sorgint i buscant-se noves possibilitats per mesurar la pobresa energètica. Els tres principals mètodes utilitzats són:

- **Enfocament basat en temperatures.** Consisteix en mesurar la temperatura interna de l'habitatge per comprovar si compleix un criteri objectiu (per exemple, temperatures d'almenys 18°C) que serveix per determinar si una llar està en pobresa energètica. Té l'avantatge d'estar basat en una medició física del grau de satisfacció de les necessitats energètiques d'una llar, però la seva aplicació és complexa i, a la pràctica, existeixen molt poques estimacions de taxes de pobresa energètica basades en aquest enfocament. Només analitza l'ús d'energia per calefacció.
- **Enfocament basat en despeses i renda de les llars.** Tradicionalment, s'ha pres el 10% com el percentatge màxim de dedicació dels ingressos nets de la llar a les despeses en energia. A partir d'aquest llindar s'estableix el nombre de llars en situació de pobresa energètica. No utilitza dades de consum real d'energia sinó que es basa en una enquesta específica que calcula el consum que seria necessari per obtenir un nivell de confort tèrmic adequat. Per això, la seva aplicació en països on només hi ha disponibles estadístiques de despesa real, requereix de certs ajustaments.
- **Enfocament basat en respostes directes de les llars.** Consisteix en preguntar directament a les llars sobre la seva capacitat per mantenir el seu habitatge a una temperatura adequada durant l'hivern o sobre les demores que han tingut en el pagament de les factures de subministraments de l'habitatge (llum, aigua, gas, telèfon, etc.). Basat en l'Enquesta de Condicions de Vida d'Eurostat, és, de moment, la única font de dades que permet fer comparacions entre països de la UE.

5. Una proposta pròpia per aproximar-nos a la pobresa energètica a Terrassa?

En el present apartat intentarem explorar la possibilitat d'elaborar una metodologia pròpia per mesurar la pobresa energètica a Terrassa. Els arguments principals a favor d'aquesta opció són:

- **La inaplicabilitat de les metodologies “clàssiques” a nivell local.** L'aplicació d'algun dels tres mètodes indicats a escala municipal és pràcticament inviable: realitzar un treball de camp específic, sigui mitjançant enquesta o mitjançant mesura in situ, té un enorme cost, i l'aplicació de les dades de l'Enquesta de Condicions de Vida presenta una desviació important respecte la “realitat” de Terrassa.
- **Disposar d'un espai de trobada amb actors rellevants.** La Taula de Pobresa energètica és un espai on conflueixen els actors necessaris per obtenir dades clau i coneixement sobre la temàtica a nivell local: actors tècnics (Serveis socials, entitats socials, Medi Ambient, UPC) i proveïdors de serveis energètics (electricitat, aigua i gas).
- **Accés factible a dades locals.** Si bé no és possible una aproximació directa a la problemàtica, es podria disposar de dades a nivell local que difícilment són accessibles a un nivell superior que permetrien un abordatge indirecte:
  - Persones/Llars amb deutes de subministraments (Serveis socials).
  - Condicions dels habitatges (Censo de Población y Viviendas 2011).
  - Propostes de talls i talls efectius (Empreses subministradores).
  - Persones/Llars amb tarifes socials (Empreses subministradores).
  - Persones/Llars en situació de vulnerabilitat energètica (Entitats socials).
- **La diagnosi com a part d'un procés més ampli.** La fase de diagnosi és necessària per mesurar el volum de la problemàtica. Ara bé, donada la immediatesa en la intervenció que demana la situació actual, cal posar en funcionament mesures d'abordatge. Una funció d'aquestes mesures, que necessàriament han de ser reactives però que també han de tenir elements preventius, pot ser també la detecció de llars, zones o barris que presumiblement es troben en una situació de vulnerabilitat. Aquest fet permetria combinar una metodologia de naturalesa estadística amb una de caràcter més qualitatiu basat en medicions in situ.

6. ALGUNES DADES DE REFERÈNCIA

Taula 1. Estimació de la pobresa energètica a Terrassa segons els Ajuts d'urgència social concedits. En nombres absoluts. 2012 –2013

Ajut	Ajuts		Unitats de convivència		Estimació persones	
	2012	2013*	2012	2013*	2012	2013
Altes subministraments bàsics	48	75	46	74	128	196
Subministraments bàsics (deutes)	821	1.415	684	1.073	2.184	2.843
Total	869	1.490	723	1.130	2.312	2.995

* Dades provisionals

Font: Elaboració pròpia a partir de dades dels Serveis socials de l'Ajuntament de Terrassa.

Taula 2. Estimació de la pobresa energètica a Terrassa segons l'Enquesta de condicions de vida 2011. En nombres absoluts. 2013

Indicador	Estimació pobresa energètica	Total	% Aplicat (ECV 2011)
Llars	5.613	81.355	6,9
Persones	14.854	215.269	
Persones/llar	2,65	2,65	

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta de condicions de vida 2011 i de l'Informe de Població 2013 de Terrassa.

Taula 3. Evolució de la despesa mitjana de les llars de Catalunya en subministraments bàsics. 2006-2012. En euros

Any	Euros al mes					Euros a l'any				
	Distribució d'aigua	Electricitat	Gas	Combustibles líquids	Total	Distribució d'aigua	Electricitat	Gas	Combustibles líquids	Total
2006	18,17 €	38,58 €	26,83 €	10,25 €	93,83 €	218,00 €	463,00 €	322,00 €	123,00 €	1.126,00 €
2007	17,75 €	39,42 €	24,75 €	8,00 €	89,92 €	213,00 €	473,00 €	297,00 €	96,00 €	1.079,00 €
2008	15,92 €	43,00 €	28,17 €	8,67 €	95,75 €	191,00 €	516,00 €	338,00 €	104,00 €	1.149,00 €
2009	15,42 €	50,50 €	31,58 €	8,58 €	106,08 €	185,00 €	606,00 €	379,00 €	103,00 €	1.273,00 €
2010	15,67 €	60,50 €	30,33 €	7,25 €	113,75 €	188,00 €	726,00 €	364,00 €	87,00 €	1.365,00 €
2011	15,92 €	64,67 €	31,17 €	7,75 €	119,50 €	191,00 €	776,00 €	374,00 €	93,00 €	1.434,00 €
2012*	17,25 €	66,58 €	31,00 €	8,25 €	123,08 €	207,00 €	799,00 €	372,00 €	99,00 €	1.477,00 €
2006-2011	-12,4	67,6	16,1	-24,4	27,4					

* Per qüestions metodològiques, les dades de 2012 no són comparables amb les del període 2006-2011.

Font: Idescat, a partir de dades de l'Enquesta de pressupostos familiars, base 2006, de l'INE.

**Taula 4. Llars segons estat dels edificis. 2011.
En nombres absoluts i percentatge. Terrassa.**

Estat de l'edifici	n	%
Ruïnós	405	0,5
Dolent	655	0,8
Deficient	5.810	7,0
Bo	67.720	81,3
No consta	8.660	10,4
Total	83.250	100,0

Font: Censos de Población y Viviendas 2011. INE. Resultats definitius.

7. Bibliografia

Asociación de Ciencias Ambientales (2012): *¿Qué es la pobreza energética?*, Sèrie Fichas didácticas.

Disponible a <http://www.cienciasambientales.org.es/docpublico/pobrezaenergetica/Ficha1.pdf> (consultat el 3 de febrer de 2014).

Asociación de Ciencias Ambientales (2012): *¿Cómo se mide la pobreza energética?*, Sèrie Fichas didácticas.

Disponible a <http://www.cienciasambientales.org.es/docpublico/pobrezaenergetica/Ficha2.pdf> (consultat el 3 de febrer de 2014).

Asociación de Ciencias Ambientales (2012): *Efectos sobre la salud de la pobreza energética*, Sèrie Fichas didácticas.

Disponible a <http://www.cienciasambientales.org.es/docpublico/pobrezaenergetica/Ficha3.pdf> (consultat el 3 de febrer de 2014).

Ecoserveis (2011): *Guia pràctica. Com actuar davant la pobresa energètica. Detecció, avaluació i seguiment*, Ecoserveis i Institut Català d'Energia, Barcelona.

Disponible a http://www20.gencat.cat/docs/icaen/06_Relacions%20Institucionals%20I%20Comunicacio/04_Publicacions/Arxius/2011_guia_pobresa_energetica_segona_edicio.pdf (consultat el 8 de novembre de 2013).

European fuel Poverty and Energy Efficiency Project (2009): *Diagnósis de las causas y de las consecuencias de pobreza energética en Bélgica, Francia, Italia, España y Reino Unido*, WP2 – Deliverable 5.

Disponible a http://www.fuel-poverty.org/files/WP2_D5_SPANISH.pdf (consultat el 3 de febrer de 2014).

Eurostat (2013): *Manual for statistics on energy consumption in households*, Unió Europea.

Disponible a http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-GQ-13-003/EN/KS-GQ-13-003-EN.PDF (consultat el 14 de febrer de 2014).

Síndic de Greuges (2013): *Informe sobre la pobresa energètica a Catalunya*, Síndic de Greuges de Catalunya, Barcelona.

Disponible a <http://www.sindic.cat/site/unitFiles/3530/Informe%20pobresa%20energetica%20definitiu.pdf> (consultat el 8 de novembre de 2013).

Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya (2013): *La pobresa energètica a Catalunya. Situació actual i propostes d'acció*, Dossiers del Tercer Sector núm 23, Taula d'Entitats del Tercer Sector Social, Barcelona.

Disponible a http://www.tercersector.cat/sites/www.tercersector.cat/files/dossier_pobresa_energetica_a_catalunya.pdf (consultat el 8 de novembre de 2013).